

Колодич О. Б.,
канд. психол. наук, доцент,
заступник директора з науково-методичної
роботи, адміністрування та розвитку,
Рівненський обласний інститут
післядипломної педагогічної
освіти, м. Рівне

УДК 376-056.36:37.015.3
DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc250715.10>

КОМУНІКАЦІЙНА АДАПТАЦІЯ УЧНІВ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ОСВІТНІХ ТРУДНОЩІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальність процесу комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів під час навчання обумовлена посиленням уваги суспільства до якості освітніх послуг для різних категорій здобувачів освіти. Тому, питання розвитку комунікаційних навичок учнів з різними типами освітніх труднощів в закладах освіти є основним у процесі підтримки та поглиблення інтеграції в суспільство.

Комунікаційна адаптація осіб з особливими освітніми потребами є інтерактивною та втілюється у навчальний процес як спосіб обміну ресурсами, що реалізуються через взаємодію, стосунки, які підвищують комунікативні навички та допомагають долати життєві труднощі. Цей процес розглядається з двох позицій, пояснюючи зв'язок зі здоров'ям (психічним, фізичним, соціальним), ментальним благополуччям. Перша вказує на необхідність підтримки в стресових ситуаціях як головного ефекту; друга гарантує підтримку незалежно від наявності стресових факторів.

Особливості освітнього процесу, як основи соціальної підтримки та адаптації, розкривається переважно в працях вчених: Завацька Н.Є. [2], Гідрі А. [3], а також у дослідженнях Баневич Ф.С [1].

Недостатня дослідженість організаційних засад психічного і фізичного здоров'я обумовлюють різноманіття психолого-педагогічних підходів до їх вивчення. Роджерс К. [4] запропонував термін "повноцінно функціонуюча особистість" для позначення здорових дітей, котрі використовують свої здібності, реалізують свої таланти і спрямовані на здобуття повноцінної освіти, пізнання себе і своїх переживань.

Отже, в сучасній психологічній науці немає єдиного визначення поняття комунікаційної адаптації, виникає певна неузгодженість у факторах, ознаках, структурі.

Враховуючи вищезазначене основними завданнями дослідження стало:

- визначення особливостей комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі, які проявляються в динаміці групової взаємодії та підтримки;

- посилення інтегруючого ефекту психологічних впливів педагогічного колективу в процесі комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі;

- активізація мотиваційних чинників комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі;

Дослідження основ комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі переважно стосуються корекційної психології та педагогіки, психології конфлікту, соціальної роботи, які частково торкаються психологічних аспектів: з точки зору ресурсів соціальної взаємодії, оцінки їх доступності, в контексті теорії когнітивних впливів на самооцінку і емоції, з позиції психології здоров'я та суспільної комунікації, а також як чинників компенсації впливу соціальних негараздів [2; 3].

Науковці та практики в сфері корекційної психології зазначають, що різні типи порушень психофізичного розвитку можуть вплинути на мислення, відчуття, поведінку, комунікацію, можливість самообслуговування, виконання навчальних завдань, що позначається на комунікаційній адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі.

Комунікаційна адаптація учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі це не лише комунікативна або соціальна складова взаємодії, на неї впливають оточення, культурологічний аспект, особистісні чинники, внутрішні переживання. Важливими у дослідженні мотиваційних чинників адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі є питання взаємного впливу в учнівському колективі на поведінку, переконання, як етап соціалізації, як обмін ресурсами, як намір допомогти, як дії, що спрямовані на задоволення колективних інтересів.

Мотиваційні чинники комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі впливають на розвиток соціальних взаємин, когнітивних навичок, емоцій, поведінку, а також на зв'язок між соціальною адаптацією, здоров'ям та благополуччям. У процесі дослідження з'ясовано, що високий рівень комунікаційної адаптації свідчить про позитивний вплив когнітивних репрезентацій на самооцінку і емоції учнів з різними типами освітніх труднощів.

Поведінка осіб з особливими освітніми потребами визначається трьома змінними: структурою особистості, роллю та референтною групою, тому варто її аналізувати в рамках складної колективної активності та поведінки. Іншими словами, учні вчаться саморегуляції, застосовуючи стандарти колективу як щодо своєї власної поведінки, так і проявів комунікаційної адаптації. Це створює соціальний механізм регулювання проявів, які можуть завдавати шкоди. Мотиваційні чинники комунікаційної

адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі допомагають створювати і підтримувати ідентичність і самооцінку кожного через ролі в адаптивних взаємостосунках і в такий спосіб сприяють зміцненню психічного здоров'я і благополуччя, забезпечуючи засобами осмислення себе і світу. Ефективність комунікаційної адаптації учнів з різними типами освітніх труднощів та регуляції емоцій демонструється через спілкування та спільні види діяльності, а не через настанови про подолання стресу, та є шляхом до нормалізації психофізіологічного стану. При цьому роль комунікаційної адаптації, теми комунікації та заходи, які регулюють емоції, залежать від особистісних якостей учнів з особливими освітніми потребами, про що свідчать результати досліджень.

Важливим аспектом дослідження є розмежування наявного рівня комунікаційної адаптації дітей та очікувань, що підтримка у майбутньому дасть вищий рівень результативності. Загалом, учні з різними типами освітніх труднощів в закладах освіти активно долучаються до колективної взаємодії, що свідчить про соціальні зв'язки, комунікацію, взаємостосунки між учасниками.

Отже, комунікаційна адаптація учнів з різними типами освітніх труднощів у навчальному процесі як комплексний індивідуально-психологічний феномен соціального контексту містить елементи когнітивних уявлень, оцінок про себе та оточуючих, про стандарти колективу, які проявляються через поведінку, виконання соціальних ролей, самоідентифікацію, створення або розрив взаємостосунків, спілкування під впливом зовнішніх чинників, факторів оточення, культури, виховання, обставин життя, приналежності до групи, пов'язана із задоволенням базових психологічних потреб і спрямована на психофізіологічне збереження функцій життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ. Видавничий центр "Академія". 2004. 344 с. https://document.kdu.edu.ua/info_zab/061_123.pdf.
2. Завацька Н. Є. Психологічні особливості соціальної підтримки осіб з проблемами невдалого процесу адаптації в соціумі. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. Зб. наук. праць Східноукраїнського нац. ун-ту імені Володимира Даля. № 2(37). Сєверодонецьк. Вид-во СХУ імені Володимира Даля. 2015. С. 157-165.
3. Hidri, A. (2019) How Ideas Turn into an Active Force in Society. *Advances in Journalism and Communication*, 7. Pp. 1-18. doi: 10.4236/ajc.2019.71001.
4. Rogers C. R. On Becoming a Person, A Therapist's View of Psychotherapy. Boston. Houghton Mifflin. 1961. ISBN 0-395-75531-X USA. https://books.google.com.ua/books?id=0yHBXXhJbKQC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.